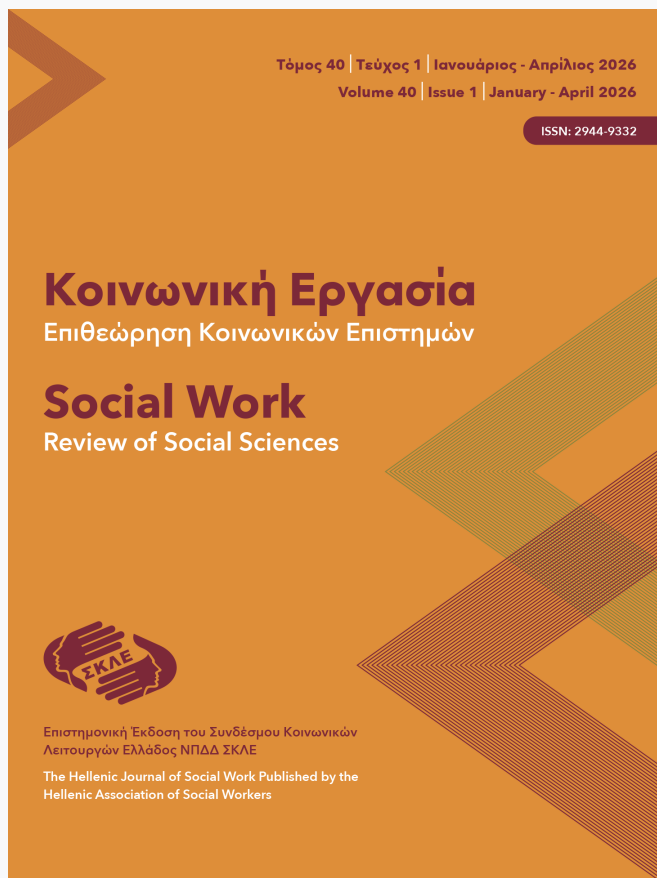

Κοινωνική Εργασία. Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών

Τόμ. 40, Αρ. 1 (2026)

1/2026

Διεισδύοντας στην εμπειρία κοινωνικών λειτουργών του πεδίου κατά την προετοιμασία των υποψήφιων θετών γονέων

Νίκη Ζαφειροπούλου, Κατερίνα Μανιαδάκη

doi: [10.12681/socialwork-rss.41291](https://doi.org/10.12681/socialwork-rss.41291)

Copyright © 2026, ΝΙΚΗ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΜΑΝΙΑΔΑΚΗ

Άδεια χρήσης [#plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4###](https://plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front/license/cc-by-nc-sa4###).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ζαφειροπούλου Ν., & Μανιαδάκη Κ. (2026). Διεισδύοντας στην εμπειρία κοινωνικών λειτουργών του πεδίου κατά την προετοιμασία των υποψήφιων θετών γονέων. *Κοινωνική Εργασία. Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών*, 40(1), 72-93. <https://doi.org/10.12681/socialwork-rss.41291>

Διεισδύοντας στην εμπειρία κοινωνικών λειτουργών του πεδίου κατά την προετοιμασία των υποψήφιων θετών γονέων

Ζαφειροπούλου Νίκη¹, Μανιαδάκη Κατερίνα²

¹ Κοινωνική Λειτουργός, MSc., Υποψήφια Διδασκίσσα, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

² Καθηγήτρια Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η τεκνοθεσία, ως εν δυνάμει επανορθωτική εμπειρία, προϋποθέτει κατάλληλα προετοιμασμένους γονείς ώστε να ανταποκριθούν στις σύνθετες ψυχοκοινωνικές προκλήσεις της θετής οικογένειας. Εφαλτήριο για τη διεξαγωγή της παρούσας ποιοτικής μελέτης αποτέλεσαν ο Νόμος 4538/2018 που θεσμοθέτησε την εκπαίδευση των υποψηφίων θετών γονέων, η ευρωπαϊκή στρατηγική που προωθεί την οικογενειακού τύπου φροντίδα για τα παιδιά που απομακρύνονται από τις βιολογικές τους οικογένειες, καθώς και η προτεραιότητα που δίνεται σε διεθνές επίπεδο στις πρώιμες παρεμβάσεις ως στρατηγικής πρόληψης και προαγωγής της ψυχικής υγείας. Με το παρόν άρθρο επιδιώκεται να αναδειχθεί η βιωμένη εμπειρία των κοινωνικών λειτουργών που δραστηριοποιούνται στο πεδίο και να αποτυπωθούν οι αντιλήψεις τους σχετικά με τον θεσμό και την προετοιμασία των υποψήφιων θετών γονέων, συνεισφέροντας στο επιστημονικό κενό που καταγράφεται στην εγχώρια βιβλιογραφία και έρευνα. Τα ευρήματα φωτίζουν την πολυδιάστατη φύση της προετοιμασίας, η οποία επισημαίνεται ως διεργασία ενδυνάμωσης και μετασχηματισμού, άρρηκτα συνδεδεμένη με την αξιολόγηση, ενώ αναδύεται η πολυσημία του όρου *πρώιμη παρέμβαση*. Σχετικά με τα εκπαιδευτικά προγράμματα, οι επαγγελματίες αναγνωρίζουν ότι η εισαγωγή τους στο θεσμικό πλαίσιο συνιστά ένα από τα θετικά σημεία της νομοθετικής μεταρρύθμισης, ωστόσο επισημαίνεται η ανάγκη για συστηματικότερη πλαισίωση και ενίσχυση των υποστηρικτικών δομών.

Λέξεις-κλειδιά: τεκνοθεσία, αξιολόγηση, προετοιμασία, θετοί γονείς, κοινωνικοί λειτουργοί

Στοιχεία Επικοινωνίας: Νίκη Ζαφειροπούλου, nzafirooulou@uniwa.gr, nzafiro@gmail.com

Ο θεσμός της τεκνοθεσίας

Η προετοιμασία των υποψήφιων θετών γονέων

Η τεκνοθεσία συνιστά μια πολυδιάστατη διαδικασία και ο γονεϊκός ρόλος οργανώνεται στη βάση πολλαπλών παραγόντων που σχετίζονται με το άτομο, το ζευγάρι, τη δυάδα γονέα-παιδιού, το οικογενειακό σύστημα, το κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον, το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον. Οι θετοί γονείς έχουν προσδοκίες πριν την τεκνοθεσία, αντιμετωπίζουν προκλήσεις κατά τη διάρκεια της διαδικασίας και προσαρμόζονται σε ένα νέο τρόπο ζωής μετά την ολοκλήρωση της πράξης (Liang et al., 2024). Παράλληλα, η ανατροφή ενός θετού παιδιού είναι πιο πολύπλοκη από ότι ενός βιολογικού, και τα δυναμικά που αναπτύσσονται εντός του οικογενειακού συστήματος, αλλά και η ποιότητα της γονεϊκότητας, είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένα με την ψυχική υγεία των παιδιών, αλλά και των ίδιων των γονέων (Anthony et al., 2019; Pinderhughes & Brodzinsky, 2019). Δεδομένων, λοιπόν, των μοναδικών προκλήσεων της τεκνοθεσίας, η κατάλληλη προετοιμασία των υποψήφιων θετών γονέων θεωρείται κομβική.

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, ως *προετοιμασία*¹ ορίζεται μια πολυεπίπεδη διαδικασία που περιλαμβάνει ψυχολογικές, κοινωνικές και πρακτικές προεκτάσεις και αποτελεί ουσιώδη προστατευτικό παράγοντα για τη θετική έκβαση της τεκνοθεσίας. Σε αυτήν συγκαταλέγονται επιμορφωτικά και ψυχοεκπαιδευτικά προγράμματα στοχευμένης ή οικολογικής προσέγγισης και συμβουλευτική υποστήριξη που αποσκοπούν στην αποτελεσματικότερη διαχείριση των ιδιαίτερων πτυχών που περιλαμβάνει η τεκνοθεσία και στην ενίσχυση της ετοιμότητας των υποψήφιων θετών γονέων (Barbosa-Ducharne & Marinho, 2019; Brodzinsky et al., 2022; Dowby-Hazlett & Clark, 2023). Πλέον τα προγράμματα προετοιμασίας είναι υποχρεωτικά στις περισσότερες χώρες και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Τεκνοθεσία (Council of Europe, 2008) αναφέρει ότι οι δημόσιοι φορείς θα πρέπει να μεριμνούν ώστε οι υποψήφιοι θετοί γονείς, οι θετοί γονείς και τα θετά παιδιά να έχουν έγκαιρη πρόσβαση σε συμβουλευτικές/υποστηρικτικές υπηρεσίες.

Τα ζητήματα που συνήθως περιλαμβάνουν τέτοιου είδους εκπαιδευτικά προγράμματα, αφορούν στη διερεύνηση των εσωτερικών κινήτρων και των προσδοκιών των υποψηφίων, στην αποκάλυψη της τεκνοθεσίας και την αναζήτηση ριζών, στη διαχείριση του κοινωνικού στίγματος, καθώς και στην εκπαίδευση σε αποτελεσματικές γονεϊκές πρακτικές (Bergsund et al., 2018; Palacios, Rolock et al., 2019; Toland et al., 2024). Σημαντικό μέρος της εκπαίδευσης αποτελεί η κατανόηση των συνεπειών των πρώιμων αρνητικών εμπειριών, συμπεριλαμβανομένης της παραμέλησης/κακοποίησης και της ιδρυματικής φροντίδας, και του τραύματος. Οι Αντίξοες Εμπειρίες Παιδικής Ηλικίας (Adverse Childhood Experiences [ACEs]), όπως προσδιορίστηκαν από τους Felitti et al. (1998, reprinted 2019), αφορούν σε δυσμενή ή τραυματικά γεγονότα κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας που έχουν σοβαρές συνέπειες στη συνολική ανάπτυξη ενός παιδιού. Ο αντίκτυπος των εμπειριών αυτών-ειδικά όταν βιώνονται κατά την κρίσιμη φάση ανάπτυξης του εγκεφάλου και της ψυχοσυναισθηματικής δομής του παιδιού- ορίζεται ως αναπτυξιακό τραύμα με επιπτώσεις σε πολλαπλά επίπεδα και ενδέχεται να εκδηλώνεται με συμπεριφορές που μοιάζουν υπερβολικές ή ακατανόητες, καθώς ασυνείδητα τα παιδιά νιώθουν σαν να βρίσκονται ακόμη σε κίνδυνο (van der Kolk, 2018). Η ενημέρωση σχετικά με τις αυξημένες

¹ Οι όροι *προετοιμασία*, *εκπαίδευση* και *πρώιμη παρέμβαση* στο πεδίο της τεκνοθεσίας, συχνά τέμνονται, χωρίς ξεκάθαρη διάκριση μεταξύ τους, καθώς σχετίζονται με την εκάστοτε στρατηγική παιδικής προστασίας και το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται.

ψυχοκοινωνικές ανάγκες των παιδιών θεωρείται πολύ σημαντική, καθώς η ανεπαρκής πληροφόρηση ενδέχεται να οδηγήσει σε μη ρεαλιστικές προσδοκίες και να εντείνει το άγχος και τις ανησυχίες των θετών γονέων (Lee et al., 2018; McKay & Ross, 2010), ενώ ερευνητικά δεδομένα επιβεβαιώνουν ότι αποτελεί πρωταρχική τους ανάγκη. Παράλληλα, διαπιστώνεται ότι η πρόσβαση σε αυτές τις πληροφορίες, σε συνδυασμό με την ψυχολογική τους προετοιμασία, συμβάλλει καθοριστικά στη διαμόρφωση ρεαλιστικών προσδοκιών, στην ενίσχυση της αυτογνωσίας ως προς τον γονεϊκό ρόλο και στον επαναπροσδιορισμό στερεοτυπικών αντιλήψεων που σχετίζονται με την τεκνοθεσία (Russu, 2023).

Τα προαναφερθέντα σύνθετα ζητήματα απαιτούν παρεμβάσεις ολιστικής προσέγγισης (Mohanty et al., 2019) και υποστηρικτικές υπηρεσίες τόσο πριν και όσο μετά την τεκνοθεσία (Palacios, Adroher et al., 2019; Toland et al., 2024). Στο ευρύτερο πλαίσιο ψυχοκοινωνικής προετοιμασίας των γονέων-βιολογικών και θετών-εντάσσεται και η συστηματική προσπάθεια που καταγράφεται διεθνώς για την ανάπτυξη υπηρεσιών πρώιμης παρέμβασης που απευθύνονται σε παιδιά ηλικίας 0-6 ετών, στους γονείς τους και στο ευρύτερο δίκτυο φροντίδας. Βασικός στόχος των προγραμμάτων αυτών είναι η πρόληψη παραγόντων επικινδυνότητας που επηρεάζουν αρνητικά την εξέλιξη των παιδιών, η έγκαιρη αντιμετώπιση αναπτυξιακών και κοινωνικο-συναισθηματικών δυσκολιών, καθώς και η ενδυνάμωση της γονεϊκής επάρκειας (Frazer, 2016; Nelson et al., 2024).

Ανταποκρινόμενη σε αυτές τις εξελίξεις, η ελληνική Πολιτεία προχώρησε-το 2018-στην αναθεώρηση της νομοθεσίας (Νόμος 2447/1996)², επιδιώκοντας τον εκσυγχρονισμό των θεσμών ώστε να εναρμονίζονται με τις διεθνείς πρακτικές. Μια από τις σημαντικές καινοτομίες που εισήγαγε, αποτέλεσε η θεσμοθέτηση της υποχρεωτικής παρακολούθησης εκπαιδευτικού προγράμματος προετοιμασίας για τους υποψήφιους θετούς γονείς (Νόμος 4538/2018, άρθρο 24). Το πρόγραμμα αυτό, διάρκειας τουλάχιστον 30 ωρών, υλοποιείται σε κλειστού τύπου ομάδες και καλύπτει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων ψυχοκοινωνικού και νομικού περιεχομένου (Πουλόπουλος και συν., 2019).

Ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών

Ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών στην τεκνοθεσία αποτελεί ένα πεδίο με περιορισμένη βιβλιογραφική και ερευνητική τεκμηρίωση που επικεντρώνεται κυρίως στη διαδικασία αξιολόγησης των υποψηφίων θετών γονέων, καθώς και σε ζητήματα που αφορούν στην πολυδιάστατη και ενίοτε αλληλοσυγκρουόμενη φύση του ρόλου τους. Στα πολλαπλά καθήκοντα των επαγγελματιών περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η αξιολόγηση των υποψήφιων θετών γονέων, η συμβουλευτική ή/και θεραπευτική υποστήριξη, η εκπαίδευση-προετοιμασία, η διαμεσολάβηση/διασύνδεση και η συνηγορία (Palacios, Rolock et al., 2019).

Κατά την πρώτη φάση της διαδικασίας, οι κοινωνικοί λειτουργοί οφείλουν να διεξάγουν την κοινωνική έρευνα και να αξιολογήσουν την καταλληλότητα των υποψήφιων θετών γονέων σε δύο επίπεδα. Αφενός, να εξετάσουν την πλήρωση των τυπικών προϋποθέσεων που προβλέπει το ισχύον νομικό πλαίσιο και, αφετέρου να διερευνήσουν και να συνεκτιμήσουν εξίσου σημαντικές παραμέτρους που σχετίζονται με την προσωπικότητα, την ψυχική οργάνωση, τις στάσεις και τις

² Ακολούθησαν νομοθετικές ρυθμίσεις και προεδρικά διατάγματα που συμπλήρωναν ή τροποποιούσαν τα προηγούμενα νομοθετήματα (ενδεικτικά: π.δ. 226/1999, Ν. 2721/1999, Ν. 3089/2002 & Ν. 3765/2009).

αντιλήψεις των υποψηφίων κ.ά.. Όπως αναφέρουν οι Wirzén και Čekaitė (2022) είναι σημαντικό η κοινωνική έρευνα να πραγματοποιείται με τέτοιο τρόπο ώστε οι υποψήφιοι να μη νιώθουν ότι κρίνονται, αλλά ότι δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για να αναστοχαστούν την επιλογή τους και τις δυνατότητες τους για τον γονεϊκό ρόλο. Σε αυτή τη διαδρομή, ο κοινωνικός λειτουργός είναι ταυτόχρονα *θεματοφύλακας* και *σύμβουλος*, καθώς πέραν του αξιολογητικού/ελεγκτικού του ρόλου, αναλαμβάνει υποστηρικτικό/θεραπευτικό ρόλο, προκειμένου να προετοιμάσει τους υποψηφίους (Wirzén & Lindgren, 2021). Η διπλή αυτή ιδιότητα ενδέχεται να δημιουργήσει σύγχυση, καχυποψία και αβεβαιότητα στους υποψήφιους θετούς γονείς, αλλά και εσωτερικές συγκρούσεις στους ίδιους τους επαγγελματίες, καθώς καλούνται να συγκεράσουν τις απαιτήσεις μιας διπλής ατζέντας (Wirzén & Čekaitė, 2022; Wirzén & Lindgren, 2021). Επιπλέον, η έλλειψη επιστημονικά τεκμηριωμένων εργαλείων και εξειδικευμένης κατάρτισης, σε συνδυασμό με τον αυξημένο φόρτο εργασίας και την πίεση για άμεση λήψη αποφάσεων, συχνά οδηγούν σε αποκλίσεις μεταξύ των επιθυμητών και των παρεχόμενων υπηρεσιών (Featherstone & Gupta, 2020).

Η προσέγγιση του κοινωνικού λειτουργού όχι μόνο ως αξιολογητή, όπως προβλέπεται από τη νομοθεσία, αλλά ως ενός προσώπου που επέχει ρόλο μέντορα, έχει αναδειχθεί από τη βιβλιογραφία ως κρίσιμη για την οικοδόμηση μιας αμοιβαίας σχέσης εμπιστοσύνης με τους υποψήφιους θετούς γονείς, ώστε να επιτευχθεί η βελτιστοποίηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης και της προετοιμασίας (Eriksson, 2016; Grogger & Bhagwan, 2023), ενώ διαδραματίζει κομβικό ρόλο και στη μετέπειτα συνεργασία με την οικογένεια (Jakhara, 2018; Wirzén & Čekaitė, 2022).

Μεθοδολογική προσέγγιση της έρευνας

Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να αποτυπωθεί η βιωμένη εμπειρία των κοινωνικών λειτουργών που εργάζονται στο πεδίο της τεκνοθεσίας, καθώς και να διερευνηθούν οι πεπαιθώσεις και αντιλήψεις τους σχετικά με τον θεσμό και τη συμβολή των προγραμμάτων προετοιμασίας των υποψηφίων θετών γονέων και πρώιμης παρέμβασης στην επιτυχή έκβαση της τεκνοθεσίας.

Ηθικές και δεοντολογικές δεσμεύσεις

Η έρευνα εγκρίθηκε από την Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής (9η/03-7-2020 Συνεδρίαση). Επιπρόσθετα, παρασχέθηκε λεπτομερής ενημέρωση στους συμμετέχοντες για τον σκοπό της έρευνας και τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν, ενώ ζητήθηκε η γραπτή συναίνεσή τους. Τέλος, η παρουσίαση των αποσπασμάτων των συνεντεύξεων δεν περιλαμβάνει κανένα στοιχείο που θα μπορούσε να οδηγήσει σε ταυτοποίησή τους.

Ερευνητική μέθοδος

Η ερευνητική προσέγγιση που επιλέχθηκε ήταν η ποιοτική, καθώς θεωρείται η πλέον κατάλληλη όταν μελετώνται ευαίσθητα ζητήματα, όπου η αλληλεπίδραση μεταξύ των εμπλεκόμενων υποκειμένων συνιστά εργαλείο για την κατανόηση της πολυπλοκότητας της ανθρώπινης εμπειρίας. Μέσα από αυτή τη διαδικασία αναδεικνύονται και συνδέονται νοήματα που διαμορφώνουν την αντίληψη των ερευνητικών υποκειμένων σχετικά με συγκεκριμένα κοινωνικά

φαινόμενα και καταστάσεις (Ίσαρη & Πουρκός, 2015).

Δείγμα της έρευνας

Στην έρευνα συμμετείχαν 25 επαγγελματίες, εκ των οποίων 23 ήταν κοινωνικοί λειτουργοί, 1 ψυχολόγος και 1 κοινωνιολόγος. Κριτήρια επιλεξιμότητας ήταν να εμπλέκονται στις πράξεις τεκνοθεσίας και να διαθέτουν εμπειρία στο αντικείμενο ≥ 3 έτη (Πίνακας 1). Τα δειγματοληπτικά πλαίσια από τα οποία πραγματοποιήθηκε η προσέλευσή τους ήταν οι Διευθύνσεις/Τμήματα Κοινωνικής Μέριμνας 10 Περιφερειακών Ενοτήτων από 5 Περιφέρειες της Επικράτειας, η Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία-Ελληνικός Κλάδος, φορείς εποπτευόμενοι από το Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής, το Κέντρο Ερευνών «Ρίζες», το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης και το Μη Κερδοσκοπικό Σωματείο «Το Χαμόγελο του Παιδιού».

Πίνακας 1.

Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος

Χαρακτηριστικά	Συχνότητα (f)	Ποσοστό (%)
Φύλο		
Άνδρας	2	8,7%
Γυναίκα	21	91,3%
Ηλικία		
Έως 55 ετών	17	73,9%
56 ετών και άνω	6	26,1%
Γεωγραφική τοποθεσία		
Αττική	16	69,6%
Εκτός Αττικής	7	30,4%
Προϋπηρεσία		
Έως 10 έτη	3	13,0%
11 - 20 έτη	10	43,5%
21 έτη και άνω	10	43,5%
Έτη στην παρούσα θέση εργασίας		
έως 5 έτη	6	26,1%
6 - 12 έτη	7	30,4%
13 έτη και άνω	10	43,5%
Ψυχοθεραπευτική Εκπαίδευση		
Ναι	6	26,1%
Όχι	17	73,9%

Εργαλεία συλλογής δεδομένων

Το βασικό μεθοδολογικό εργαλείο που αξιοποιήθηκε ήταν η ημιδομημένη συνέντευξη με ερωτήσεις ανοικτού τύπου, η επιλογή του οποίου βασίστηκε στην πεποίθηση ότι τα υποκείμενα είναι ειδικοί και ενεργοί συμμετέχοντες στην ερευνητική διαδικασία. Μέσω της συνέντευξης, δίνεται η δυνατότητα να εκδιπλωθεί ο λόγος και η σκέψη τους, χωρίς να καθοδηγούνται από αυστηρά

διατυπωμένες ερωτήσεις που εκφράζουν τον τρόπο αντίληψης και την εννοιολογική προσέγγιση του ερευνητή (Καλλινικάκη, 2010).

Επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων

Η επεξεργασία και ανάλυση του υλικού βασίστηκε στην προσέγγιση της Θεματικής Ανάλυσης κατά Braun και Clarke (2006; 2023), η οποία θεωρείται κατάλληλη για φαινόμενα που δεν έχουν μελετηθεί διεξοδικά. Η διαδικασία βασίστηκε στην επαγωγική συλλογιστική, κατά την οποία η ανάπτυξη κωδικών, κατηγοριών και θεματικών ενοτήτων προέκυψε από την επεξεργασία των δεδομένων, έως ότου διαμορφωθεί ένα συνεκτικό και λειτουργικό νοηματικό πλαίσιο που θα ανταποκρίνεται στα ερευνητικά ζητούμενα.

Αποτελέσματα της έρευνας

Η διερεύνηση των εμπειριών και των αντιλήψεων των επαγγελματιών ανέδειξε καίρια ζητήματα, τα οποία συνιστούν αλληλένδετους κρίκους μιας ευρύτερης αλυσίδας διεργασιών, όπου κάθε παράγοντας επηρεάζει θετικά ή αρνητικά την εύρυθμη και αποτελεσματική εφαρμογή της προετοιμασίας. Επιμέρους ζητήματα όπως η οργανωσιακή κουλτούρα, η διαθεσιμότητα ανθρώπινων και υλικών πόρων, η κατάλληλη επιστημονική γνώση και οι πεποιθήσεις καταγράφονται ταυτόχρονα ως διακριτά, αλλά και αδιάσπαστα μεταξύ τους, διαμορφώνοντας τις πρακτικές των επαγγελματιών στο συγκεκριμένο πεδίο.

Δημιουργώντας μια ασφαλή βάση

Μια βασική διαπίστωση που διατρέχει την παρούσα μελέτη είναι ότι κάθε εμπλεκόμενος/η στη διαδρομή της τεκνοθεσίας έχει ρητές και άρρητες προσδοκίες. Για τους κοινωνικούς λειτουργούς, αυτές οι προσδοκίες μεταφράζονται στην ευθύνη να επιλέξουν τους καταλληλότερους θετούς γονείς για το εκάστοτε παιδί. Κοινή πεποίθηση των επαγγελματιών είναι ότι η αξιολόγηση αποσκοπεί στο να εκτιμήσουν αν οι υποψήφιοι είναι έτοιμοι να υποστηρίξουν τον ρόλο του θετού γονέα και να προάγουν ένα θετικό και ασφαλές οικογενειακό περιβάλλον. Άλλωστε, όπως αναφέρουν οι Wirzén και Lindgren (2021), δεν υφίσταται ένας καθολικά αποδεκτός όρος της *καταλληλότητας*, αλλά αυτή προσδιορίζεται ανάλογα με τις νόρμες που αναπαράγονται σε συγκεκριμένα κοινωνικοπολιτισμικά πλαίσια. Ταυτόχρονα, στόχος είναι να διερευνηθούν αν οι υποψήφιοι έχουν λάβει μια συνειδητή απόφαση ή αν παρακινούνται, κυρίως, από την ανάγκη για αποκατάσταση της ατεκνίας.

Σύμφωνα με τα ευρήματα, η αξιολόγηση σηματοδοτεί την έναρξη της προετοιμασίας των υποψήφιων θετών γονέων. Αναφέρθηκε χαρακτηριστικά: *«Ως προς το κομμάτι της αξιολόγησης, λειτουργεί με διπλή στόχευση. Να κατευθύνει τους επαγγελματίες ποια πράγματα διερευνώ και ταυτόχρονα να είναι μια διαδικασία βαθιά συμβουλευτική, όχι να στήσουμε τους υποψηφίους στη γωνία και να τους κρίνουμε [...] την ίδια στιγμή, όταν διερευνάς τα κίνητρα τους, τους προετοιμάζεις και για το μετά...»* (Σ15).

Μία από τις κύριες επιδιώξεις των κοινωνικών λειτουργών κατά τη διαδικασία αυτή είναι να ενισχύσουν τον συμβουλευτικό τους ρόλο έναντι αυτού του *ελεγκτικού μηχανισμού* που τους αποδίδουν οι υποψήφιοι θετοί γονείς, δηλαδή αυτού που αποσκοπεί μόνο στο να τεκμηριώσει εάν είναι κατάλληλοι για τον γονεϊκό ρόλο. Αντίθετα, επενδύουν στη διαμόρφωση μιας σχέσης βασισμένης στην αμοιβαία εμπιστοσύνη και μεριμνούν ώστε να δημιουργηθεί ένας χώρος ασφαλής, όπου σκέψεις, συναισθήματα και προβληματισμοί τοποθετούνται σε ένα πλαίσιο

διεργασίας και επαναπροσδιορισμού.

«Αυτό που προσπαθώ να τους εξηγήσω είναι ότι εγώ είμαι εδώ για εκείνους [...] και ότι δεν είμαι εδώ για να τους κρίνω [...] πρώτα απ' όλα δεν είμαστε εμείς κακοποιητικοί προς εκείνους [...] αισθάνονται μια ασφάλεια, μας βλέπουν σαν σύμμαχο.» (Σ2)

«Η εικόνα ότι είμαστε ο ελεγκτικός μηχανισμός εξακολουθεί να υπάρχει και έρχονται με τον φόβο ότι θα τους κρίνουμε, ότι θα τους απορρίψουμε [...] χρειάζεται να χτίσεις μια σχέση εμπιστοσύνης στη διαδικασία [...] τότε είναι πολύ πιο ουσιαστική και πολύ πιο αποτελεσματική η αξιολόγηση και η προετοιμασία [...]» (Σ5)

«Ξέρεις, κάποιοι φοβούνται επειδή είμαστε ο φορέας ο εποπτικός και ο ελεγκτικός, μπλέκεται λίγο ο ρόλος [...]» (Σ12)

Η δυναμική αυτή αλληλεπίδραση θεωρείται ουσιώδης για την επιτυχή έκβαση της αξιολόγησης, της προετοιμασίας και της ομαλής προσαρμογής των εμπλεκόμενων μερών (Bergsund et al., 2018; Grogger & Bhagwan, 2023), ενώ οι Wirzén και Lindgren (2021) αναφέρουν ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί οφείλουν να δημιουργούν τις προϋποθέσεις, ώστε οι υποψήφιοι θετοί γονείς να αποκαλύψουν πτυχές του εαυτού τους και να μοιραστούν εμπειρίες ζωής που θα βοηθήσουν τον επαγγελματία στη διαμόρφωση μιας τεκμηριωμένης και αξιόπιστης αξιολόγησης.

Ως θεμελιώδη ζητήματα διαπραγμάτευσης επισημάνθηκαν η διερεύνηση των κινήτρων και των προσδοκιών των υποψήφιων θετών γονέων, τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις, καθώς και η αναδόμηση του φαντασιακού παιδιού. Ειδικά η διερεύνηση των κινήτρων που αποτελούν το εναρκτήριο λάκτισμα της διαδικασίας, είναι εξαιρετικής σημασίας για την έκβαση της τεκνοθεσίας. Συνδυαστικά με τα κίνητρα, οι μη ρεαλιστικές προσδοκίες, οι οποίες μπορεί να αφορούν είτε σε μια εξιδανικευμένη εικόνα για το παιδί και την οικογενειακή ζωή είτε στις δικές τους ικανότητες ως γονέων, αποτελούν σημαντικό παράγοντα κινδύνου και, ως εκ τούτου, η επεξεργασία και ο επαναπροσδιορισμός τους σε μια πιο ρεαλιστική βάση βρίσκεται υψηλά στην ατζέντα της προετοιμασίας (Grogger & Bhagwan, 2023; Palacios, Adroher et al., 2019).

«[...] Δουλεύουμε αρκετά τα στερεότυπα και τις προσδοκίες, γιατί αλλιώς και το παιδί θα υποφέρει και οι γονείς θα ματαιωθούν [...]» (Σ4)

«[...] διερευνώ πεποιθήσεις γύρω από τον θεσμό της υιοθεσίας, τι προσδοκίες έχουν, τα κίνητρα τους [...] έρχονται αλλιώς και φεύγουν αλλιώς [...] Γενικά, είναι διπλή η δουλειά, είναι αξιολόγηση και προετοιμασία μαζί» (Σ5)

«Το ένα κομμάτι της κοινωνικής μελέτης είναι να διερευνήσει τα κίνητρα των ανθρώπων που έρχονται να υιοθετήσουν, τη στάση τους απέναντι στην υιοθεσία, να μην έχουν προκαταλήψεις [...] το άλλο είναι ευαισθητοποιώ και εκπαιδεύω για τα ειδικά θέματα της υιοθεσίας, ποια είναι αυτά παιδιά. Είναι σημαντικό να το καταλάβουν αυτό το κομμάτι [...]» (Σ25)

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο ζήτημα της υπογονιμότητας, προκειμένου να εκτιμηθεί εάν έχει διαμορφωθεί ο απαραίτητος ψυχικός χώρος για την υποδοχή του παιδιού. Η βιβλιογραφία αναδεικνύει ως σημαντικό προγνωστικό παράγοντα για την καλή έκβαση της τεκνοθεσίας την αποδοχή της αδυναμίας απόκτησης βιολογικού παιδιού (Schofield & Beek, 2023). Ωστόσο, ο παράγοντας αυτός θα πρέπει να συνεκτιμάται με άλλες παραμέτρους και να διαχωρίζεται από τις προσωπικές αξίες, τις πεποιθήσεις και τα στερεότυπα του επαγγελματία. Ο Jakhara (2018) μάλιστα επισημαίνει ότι η υπερβολική εστίαση σε αυτό το ζήτημα ενδέχεται να δημιουργήσει συναισθήματα αμφισβήτησης και δυσπιστίας και να περιορίσει την ενσυναίσθηση και την αμοιβαία

εμπιστοσύνη μεταξύ κοινωνικών λειτουργών και υποψήφιων θετών γονέων, παρεμποδίζοντας τελικά την ανοιχτή και ουσιαστική επικοινωνία.

« [...] έρχονται σε άσχημες ψυχολογικές συνθήκες, γιατί έχουν ήδη ματαιωθεί, έχουν κουραστεί από τις εξωσωματικές ή την υπογονιμότητα τους που δεν είναι δουλεμένη. Η ματαίωση που δεν είναι δικό τους παιδί, αν δεν δουλευτεί έχει σκαμπανεβάσματα αρκετά στην πορεία.» (Σ8)

Σημαντική είναι και η διερεύνηση της στάσης των υποψήφιων θετών γονέων απέναντι στην αποκάλυψη και την αναζήτηση ριζών (Liang et al., 2024; Palacios, Rolock et al., 2019). Καθοριστικό ρόλο παίζει η ειλικρινής επικοινωνία καθώς αναμένεται ότι αυτή θα βοηθήσει το παιδί να συμπληρώσει, νοητικά και ψυχικά, τα κομμάτια του προσωπικού του παζλ χτίζοντας την ταυτότητα του, αλλά και θα συμβάλλει στο να εδραιώσει το αίσθημα του ανήκειν στη θετή οικογένεια (Luu et al., 2018). Αυτή την πολύ σημαντική διάσταση θα πρέπει οι υποψήφιοι θετοί γονείς να την γνωρίζουν εκκινώντας τη διαδικασία, ώστε να προετοιμαστούν επαρκώς, δεδομένου ότι συνιστά μια πρόκληση που θα αναμοχλεύεται διαρκώς, θα επηρεάζει και θα διαμορφώνει τη σχέση τους με το παιδί.

«[...] Επίσης, αυτό που δουλεύουμε είναι ότι, στην υιοθεσία υπάρχει το κομμάτι της ενημέρωσης, του σεβασμού του ιστορικού του παιδιού, της ταυτότητας, τις ρίζες του. Αν δεν μπορείς να ανταπεξέλθεις σε αυτά, η υιοθεσία δεν θα πάει καλά και δεν θα φταίει το παιδί, αλλά ο γονέας που δεν θα είναι προετοιμασμένος.» (Σ4)

Όλα τα προαναφερθέντα ζητήματα τίθενται σε διεργασία μέσα από μια αναστοχαστική προσέγγιση με σκοπό να εντοπιστούν τα δυνατά σημεία των υποψηφίων θετών γονέων, αλλά και εκείνα που απαιτούν περαιτέρω ενίσχυση ώστε τελικά να διαμορφωθεί μια πιο συνειδητοποιημένη στάση, επιτρέποντας την ουσιαστική σύνδεση με το μελλοντικό τους παιδί. Κατά τις Schofield και Beek (2023), η διαδικασία της αξιολόγησης μπορεί να αναγνωριστεί ως εκτίμηση της ικανότητας των μελλοντικών γονέων να προσφέρουν μια ασφαλή βάση σε ένα παιδί, ενώ οι Wirzén και Čekaitė (2022) επισημαίνουν ότι πρόκειται για μια δυναμική διαδικασία που ενσωματώνει τη συμβουλευτική υποστήριξη και τη συνηγορία.

«Η προετοιμασία, θεωρώ ότι αφορά όλη την διαδικασία αξιολόγησης [...] Θέλω να δούμε αν τα χαρακτηριστικά εκείνα της προσωπικότητας του καθενός θα είναι βοηθητικά για να αναλάβουν τη φροντίδα ενός παιδιού και θα είναι βοηθητικά και για τους ίδιους [...] τους εξηγώ ότι η δομή που τους αξιολόγησε είναι με το μέρος τους. Σαν ο συνήγορος τους.» (Σ2)

«Θέλουν και μια υποστήριξη για να καταλάβουν ουσιαστικά ποια είναι και τα πράγματα που θα προκύψουν μετά. Το δύσκολο και το πιο challenging στην υιοθεσία είναι το τι γίνεται μετά, από τη στιγμή που είσαι με το παιδί. Εκεί πρέπει να κάνουν το μεγαλύτερο focus για να καταφέρουν να συνδεθούν, να δημιουργηθεί ο δεσμός, να γίνουν οικογένεια.» (Σ6)

«[...] θα έρθει ένα παιδί που θα έχει απομακρυνθεί από το σπίτι του, έχει κακοποιηθεί [...] να δούμε πρακτικά αν με αυτόν τον τρόπο που θα γίνεις γονέας, είσαι έτοιμος να ανταποκριθείς στις απαιτήσεις αυτού του τύπου της γονεϊκότητας. Τους βάζω να συζητάμε τι οι ίδιοι νιώθουν ότι τους λείπει για να γίνουν κατάλληλοι γονείς [...] δηλαδή τους κάνω μέτοχους.» (Σ13)

Σχετικά με τη νοηματοδότηση της προετοιμασίας, η πλειονότητα των κοινωνικών λειτουργών θεωρεί ότι δεν ταυτίζεται με την ετυμολογία της λέξης, καθώς συνιστά μια

εξελισσόμενη διαδικασία, η οποία αναπροσαρμόζεται με βάση τις αναδυόμενες ανάγκες. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι η έλλειψη χρόνου και διαθέσιμων οικονομικών και έμψυχων πόρων δυσχεραίνει στην πράξη την προοπτική αυτή. Οι Bergsund et al. (2018), Featherstone και Gupta (2020) και Groger και Bhagwan (2023) έχουν καταδείξει ότι η συρρίκνωση των διαθέσιμων πόρων στις κοινωνικές υπηρεσίες σε συνδυασμό με την απουσία δομημένων προγραμμάτων, συνεπάγονται αναντιστοιχία μεταξύ της ανάγκης για υποστηρικτικές υπηρεσίες και εφαρμοζόμενης πρακτικής.

«Η προετοιμασία θεωρώ ότι θα πρέπει να αφορά εκτεταμένη περίοδο, να μην είναι περιορισμένης διάρκειας. Δηλαδή να μην αφήνονται εκεί σε κατάσταση pending [...]» (Σ2)

«Δεν είναι μια έννοια που περιορίζεται σε αυτό που σημαίνει ετυμολογικά η λέξη, αλλά είναι μια έννοια που αφορά το πριν, το κατά τη διάρκεια και το μετά [...]» (Σ5)

«[...] βλέπουμε ότι είναι και σαν αίτημα μετά από τους ίδιους το να είχαν μια καλύτερη προετοιμασία. Γιατί το ότι γυρνάνε και ξαναγυρνάνε στην υπηρεσία, σημαίνει ότι συνέχεια κάτι προκύπτει που δεν ξέρουν πως να το διαχειριστούν [...]» (Σ6)

«Όλες οι υπηρεσίες έχουμε την ίδια παιδική ασθένεια που λέω εγώ, είμαστε υποστελεχωμένες [...] έχουμε πολύ μεγάλη έλλειψη προσωπικού σε σχέση με τις απαιτήσεις [...]» (Σ15)

«Εντάξει είναι πολύ υποστελεχωμένη η παιδική προστασία [...] είναι ατέρμονη δουλειά και σε πολύ πιεστικό χρονικό διάστημα. Δεν μπορεί εύκολα να ανταπεξέλθει κανένας κοινωνικός λειτουργός.» (Σ21)

«[...] Στα λέω παραδειγματικά για να δεις ότι δεν υπάρχει ο χρόνος για να κάνεις παραπάνω επιστημονικό έργο.» (Σ22)

Ένας βασικός στόχος της προετοιμασίας είναι να κατανοήσουν οι υποψήφιοι θετοί γονείς τι σημαίνει ο θεσμός και ποιες προκλήσεις περιλαμβάνει η φροντίδα ενός παιδιού με τραύμα και εμπειρίες παραμέλησης ή/και κακοποίησης. Παράλληλα, δίνεται έμφαση στην ενδυνάμωσή τους, ώστε να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στον γονεϊκό τους ρόλο. Ορισμένοι επαγγελματίες αναγνωρίζουν την προετοιμασία ως μια ευκαιρία για περαιτέρω ενδοσκόπηση. Σύμφωνα με τους Bovenschen et al. (2023), οι θετές οικογένειες χρειάζονται συνεχή υποστήριξη και μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας, με ιδιαίτερη έμφαση στην ενίσχυση των δεξιοτήτων τους για τη διαχείριση των συναισθηματικών και συμπεριφορικών δυσκολιών των παιδιών.

«Μεγάλο κομμάτι η προετοιμασία [...] Παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στο πώς θα εξελιχθεί η υιοθεσία και κυρίως το πώς θα το δουλέψουν αυτοί μέσα τους [...] Ουσιαστικά είναι μια συνεχής διαδικασία η προετοιμασία.» (Σ4)

«Χρειάζεται να εκπαιδύσουμε αυτούς τους γονείς, και να τους βάλουμε και πολλά εργαλεία διαχείρισης των δυσκολιών [...] ταυτόχρονα, να τους βοηθήσουμε σε αυτή τη διαδικασία της αυτογνωσίας.» (Σ5)

«Επίσης, τους βάζεις απέναντι στο ότι τα παιδιά που είναι διαθέσιμα είναι παιδιά από ιδρύματα, κουβαλάνε εγκατάλειψη, συναισθηματική απώλεια.» (Σ7)

«Τεράστιο κεφάλαιο θεωρώ [...] Να δουλέψουμε μαζί τους πάνω στο τι σημαίνει φροντίδα, όρια, τραύμα, σεβασμός και αποδοχή της ιστορίας και της ταυτότητας του παιδιού.» (Σ12)

«Πολλοί γονείς μπαίνουν σε αυτή τη διαδικασία ήδη τραυματισμένοι από εξωσωματικές, από την κατάρρευση των προσδοκιών για το πώς θα φτιάξουν μια οικογένεια, την αξιολόγηση, τη γραφειοκρατία [...] Εάν είναι προετοιμασμένοι, το έχω δει να συμβαίνει, μπορεί να πάνε όλα πολύ όμορφα και ομαλά.» (Σ20)

Η επεξεργασία των κινήτρων κατέχει κεντρικό ρόλο και στη διαδικασία της προετοιμασίας, καθώς συνδέονται άρρηκτα με τις προσδοκίες των υποψηφίων θετών γονέων, με τον τρόπο που θα ανταποκριθούν στον γονεϊκό ρόλο και με τη στάση τους απέναντι στις προκλήσεις της θετής γονεϊκότητας. Η πλειοψηφία των κοινωνικών λειτουργών θεωρεί ότι πρωταρχικό κίνητρο των υποψηφίων είναι η ανάγκη αντιμετώπισης της ατεκνίας και ανταπόκρισης στις κοινωνικές πιέσεις. Επίσης, ορισμένοι επαγγελματίες έχουν διαπιστώσει από την εμπειρία τους στο πεδίο ότι τόσο τα κίνητρα όσο και οι προσδοκίες σχετίζονται με το κοινωνικο-μορφωτικό προφίλ των υποψηφίων.

«Η απόκτηση παιδιού στη μεγάλη πλειοψηφία είναι για να καλύψουν το κοινωνικό κομμάτι, να μην απομονωθούν από την κοινωνία και λιγότερο το παιδοκεντρικό.» (Σ8)

«Οι περισσότεροι υποψήφιοι, και το καταλαβαίνω αυτό, έχουν ιδιοτελή κίνητρα, δηλαδή άτεκνα ζευγάρια που κυρίως ήθελαν να αποκτήσουν ένα παιδί και να γίνουν γονείς. Δεν είχαν σκεφτεί, παρά ελάχιστες περιπτώσεις, την πλευρά του παιδιού.» (Σ21)

«Όσοι είναι πιο χαμηλού επιπέδου [...] έχουν πιο πολύ συναίσθημα, πιο ρεαλιστικές προσδοκίες, μπορούν και επικοινωνούν καλύτερα την ενημέρωση, με αγάπη, με ζεστασιά και όχι το είπα διεκπεραιωτικά και τελείωσε ή που έχουν την νταντά και δεν έχουν έρθει τόσο κοντά στο παιδί.» (Σ4)

«Σε πιο χαμηλό μορφωτικό επίπεδο δεν βλέπεις τόσο εύκολα εμμονές να αποκτήσω παιδί λόγω κοινωνικότητας, είναι πιο γνήσιο ενδιαφέρον.» (Σ8)

«Έχουμε δει ανθρώπους που είναι πιο μέτριο κοινωνικό, οικονομικό, επαγγελματικό επίπεδο και έχουν ανταποκριθεί στην υιοθεσία πολύ καλύτερα. Γιατί είναι πιο κοντά στο παιδί και πιο κοντά στην πραγματικότητα ενός παιδιού.» (Σ12)

Αναπόσπαστο μέρος της προετοιμασίας αποτελεί το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που θεσπίστηκε με τον Νόμο 4538/2018, το οποίο η πλειονότητα των επαγγελματιών αποτιμά θετικά χαρακτηρίζοντάς το ως μια ουσιώδη προσθήκη. Επιπλέον, αναγνωρίζεται η συμπληρωματική του λειτουργία στις υπόλοιπες υποστηρικτικές υπηρεσίες που παρέχονται από τους κοινωνικούς λειτουργούς, συμβάλλοντας στη βελτίωση της προετοιμασίας. Σύντονα είναι τα συμπεράσματα της μελέτης των Κούτρα και συν. (2023), όπου η εκπαίδευση αξιολογείται από τους κοινωνικούς λειτουργούς ως ένα θετικό μέτρο με πολλαπλά οφέλη τόσο για τους υποψηφίους θετούς γονείς όσο και για τα παιδιά.

«Μεγάλο ρόλο στην προετοιμασία παίζει και το κομμάτι της επιμόρφωσης [...] θεωρώ ότι όσο προχωράνε αναβαθμίζεται η ποιότητα της επιμόρφωσης [...]» (Σ15)

«Τα εκπαιδευτικά προγράμματα ήταν το καινοτόμο στοιχείο που εισήγαγε ο νέος νόμος. Είναι εξαιρετικά βοηθητικά. Δεν λύνουν όλα τα προβλήματα, αλλά φυτεύουν το σπόρο.» (Σ19)

Ορισμένοι επαγγελματίες υπογράμμισαν ως μειονεκτήματα τη διάρκεια των προγραμμάτων, το εγχειρίδιο εκπαίδευσης που χορηγήθηκε από το Υπουργείο και τη φιλοσοφία που διέπει την επιμόρφωση, ενώ δύο κοινωνικοί λειτουργοί εστίασαν στη σημασία της αξιολόγησης και επιλογής των εκπαιδευτών/τριών. Οι Bergsund et al. (2018), επισημαίνουν ότι οι επαγγελματίες που εμπλέκονται στη διαδικασία αξιολόγησης θα πρέπει να διαφοροποιούνται από εκείνους που αναλαμβάνουν τον ρόλο του εκπαιδευτή, προκειμένου να διασφαλιστεί η αντικειμενικότητα της διαδικασίας.

«Έχουνε δώσει ένα εγχειρίδιο, που λέει κάποια θεωρητικά, είναι ελλιπέστατο [...] Αυτές οι ενότητες, κατά την ταπεινή μου γνώμη, είναι η μία μέσα στην άλλη [...]» (Σ9)

«Εγώ το εγχειρίδιο το βρήκα χάλια εξ' αρχής, οπότε λέω πρέπει να βρούμε άλλη βιβλιογραφία [...] αναδιαμορφώνω με βάση το feedback που παίρνω από τους υποψηφίους ή από ερωτήματα που προκύπτουν.» (Σ13)

«Η εκπαίδευση είναι πολύ ιδιαίτερη διαδικασία [...] όσοι την αγαπούν και όσοι μπορούν [...] θα πρέπει να υπάρχει πανελλαδικά ένα μητρώο εκπαιδευτών με τυπικά προσόντα, αλλά και με μια αξιολόγηση. Δεν είναι απλό, είναι πολύ σημαντικό. Εδώ μιλάμε για ζωές παιδιών.» (Σ22)

Πρώιμη Παρέμβαση

Η έννοια της πρώιμης παρέμβασης ερμηνεύεται από τους επαγγελματίες πολυδιάστατα, ωστόσο ως κοινή πεποίθηση καταγράφηκε ότι τα δομημένα προγράμματα πρώιμης παρέμβασης είναι σημαντικά για τη θετική έκβαση της τεκνοθεσίας, αν και απουσιάζουν από την υφιστάμενη πρακτική. Ορισμένοι κοινωνικοί λειτουργοί συσχέτισαν την έννοια *πρώιμη* με το στάδιο πριν τον ερχομό του παιδιού στην οικογένεια και ανέφεραν ότι η στόχευση θα πρέπει να είναι στην ενίσχυση των δεξιοτήτων των υποψήφιων θετών γονέων, ώστε να ανταποκριθούν πιο αποτελεσματικά στις προκλήσεις του ρόλου τους. Η ποιότητα και τα συναισθηματικά γνωρίσματα των μελών του οικογενειακού συστήματος, καθώς και οι γονεϊκές δεξιότητες επηρεάζουν καθοριστικά την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού (Angley et al., 2015).

«Μια παρέμβαση που τη σχεδιάζεις και την υλοποιείς έγκαιρα και δομημένα. Μια δράση που ξεκινάει αμέσως μετά τη διαδικασία της αξιολόγησης με στόχο να προετοιμάσεις όσο το δυνατόν καλύτερα τους μελλοντικούς γονείς για τον ρόλο τους [...] Η συμβολή τέτοιων παρεμβάσεων είναι πολύ σημαντική [...]» (Σ1)

«Μια ολοκληρωμένη δουλειά, προκειμένου να βοηθηθούν οι άνθρωποι στον ρόλο τους και στην όλη νέα πραγματικότητα που χρειάζεται στήριξη. Άρα παρεμβαίνεις προς τους υποψηφίους γονείς σε ένα αρχικό στάδιο.» (Σ12)

Άλλοι επαγγελματίες τοποθετούν την πρώιμη παρέμβαση μετά την ένταξη του παιδιού στην οικογένεια, επισημαίνοντας την αναγκαιότητα μιας οικογενειοκεντρικής προσέγγισης, η οποία θα περιλαμβάνει τόσο τους γονείς όσο και τα παιδιά, εστιάζοντας στην προσαρμογή τους, στην ενίσχυση της ποιότητας της γονεϊκής φροντίδας, καθώς και στη βελτίωση της αλληλεπίδρασης γονέα-παιδιού. Η μετα-αναλυτική μελέτη των Dunst et al. (2019) ανέδειξε άμεσες και έμμεσες θετικές επιδράσεις των οικογενειοκεντρικών πρώιμων παρεμβάσεων στη γνωστική και κοινωνικοσυναισθηματική ανάκαμψη των παιδιών από τις επιπτώσεις προηγούμενων δυσμενών εμπειριών, στις πεποιθήσεις αυτο-αποτελεσματικότητας των γονέων, στην υιοθέτηση ευαίσθητων γονεϊκών πρακτικών και στη σχέση γονέων-παιδιών.

«Η πρώιμη παρέμβαση έχει να κάνει με την έγκαιρη προετοιμασία του υποψήφιου θετού ζευγαριού ή μόνου προσώπου για τον γονεϊκό ρόλο και θα πρέπει σίγουρα να συμπεριλαμβάνει και το παιδί.» (Σ2)

« [...] πριν εξελιχθεί, ωριμάσει κάτι, πάμε να προλάβουμε μία, δεν θα πω αρνητική εξέλιξη [...] Πάμε να προλάβουμε μία δυσλειτουργία, αλλά και να ενισχύσουμε τα θετικά κομμάτια που υπάρχουν [...] Πρώιμη παρέμβαση στην υιοθεσία είναι, όταν έχουν, ήδη τα παιδιά [...]» (Σ9)

Επιπλέον, ορισμένοι επαγγελματίες αντιλαμβάνονται την πρώιμη παρέμβαση ως διαδικασία που συνδέεται με την πρώιμη ηλικία, υπό την οπτική της έγκαιρης ανίχνευσης

παραγόντων επικινδυνότητας που σχετίζονται με τις αρνητικές εμπειρίες και την ιδιοσυγκρασία των παιδιών. Οι πρώιμες δυσμενείς εμπειρίες και η μακροχρόνια παραμονή σε ιδρύματα επιδρούν καταλυτικά στην ανάπτυξη των γνωστικών, κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων, καθώς ο εγκέφαλος στα πρώτα χρόνια της ζωής παρουσιάζει υψηλή νευροπλαστικότητα, δημιουργώντας δισεκατομμύρια νευρικές συνδέσεις μέσω της αλληλεπίδρασης γενετικού δυναμικού, περιβάλλοντος και εμπειριών (Joseph et al., 2023).

«Με πάει περισσότερο στο ηλικιακό. Ουσιαστικά πώς μπορούμε να παρέμβουμε πολύ νωρίς, ώστε να προλάβουμε και να ενισχύσουμε πράγματα που σε μετέπειτα ηλικίες θα ήταν πολύ δύσκολο να ανατρέψουμε [...]» (Σ3)

«Πρώιμη για μένα σημαίνει ότι, προσπαθούμε να προλάβουμε πράγματα πριν παρουσιαστούν, σε μικρές ηλικίες αν είναι δυνατόν [...]» (Σ4)

Υπήρξαν και κάποιες μεμονωμένες απόψεις σύμφωνα με τις οποίες (α) ο πρώιμος χαρακτήρας της παρέμβασης αφορά την υποστήριξη των βιολογικών οικογενειών υψηλού κινδύνου ώστε να αποτραπεί η απομάκρυνση του παιδιού, (β) η πρώιμη παρέμβαση ξεκινάει από το επίπεδο της κοινωνίας και (γ) δεν είναι σαφής ο όρος *πρώιμη* και η σύνδεση με τον θεσμό της τεκνοθεσίας.

«Το αντιλαμβάνομαι ως υποστήριξη στη βιολογική οικογένεια [...] στην υιοθεσία σημαίνει πρώτα απ' όλα σωστή ενημέρωση και εκπαίδευση των υποψηφίων [...] αν δεν το πιάσεις το νήμα στην αρχή, το έχασες [...]» (Σ22)

«[...] επίσης, η ευαισθητοποίηση της κοινότητας είναι πρώιμη παρέμβαση.» (Σ14)

«Πρώιμη παρέμβαση δεν πάει κάπου το μυαλό μου σε κάτι συγκεκριμένο, πρόληψη σημαίνει για μένα.» (Σ7)

Συζήτηση-Προοπτικές

Η παρούσα έρευνα αναδεικνύει πως ο θεσμός της τεκνοθεσίας δεν περιορίζεται απλώς σε μια νομική πράξη, αλλά αποτελεί μια κοινωνική διαδικασία με πολλαπλές και σύνθετες διαστάσεις στις οποίες συγκαταλέγονται ψυχοκοινωνικές και συναισθηματικές προκλήσεις, πολιτισμικές και πολιτικές πτυχές, σχέσεις ανισότητας ισχύος, προκαταλήψεις και στερεότυπα κ.ά. Επίσης, διαφαίνεται πως η επιτυχής υλοποίηση του θεσμού δεν εξαρτάται μόνο από το θεσμικό πλαίσιο ή/και τη διοικητική οργάνωση, αλλά και από το πώς νοηματοδοτείται, βιώνεται και εφαρμόζεται από τους κοινωνικούς λειτουργούς. Επιπλέον, η πολυσημία που διαπιστώνεται σε έννοιες-κλειδιά όπως η *προετοιμασία*, η *πρώιμη παρέμβαση* και η *καταλληλότητα* των υποψήφιων θετών γονέων, πιθανώς αντανάκλα την πολυπλοκότητα του θεσμού, αλλά και την επιρροή κοινωνικών αναπαραστάσεων και της υποκειμενικής εμπειρίας, θεώρησης και ερμηνείας από την πλευρά των επαγγελματιών. Ως εκ τούτου, εκτιμάται ότι η διαμόρφωση ενός ενιαίου και σαφούς θεωρητικού πλαισίου και κοινών εργαλείων/πρωτοκόλλων, θα μπορούσε να συμβάλλει στη συνοχή, την αποτελεσματικότητα και την αποφυγή αλληλεπικαλύψεων των εφαρμοζόμενων παρεμβάσεων, αλλά και να αποτελέσει δικλείδα ασφαλείας κατά τη συνεργασία κοινωνικών λειτουργών και υποψήφιων θετών γονέων.

Διερευνώντας την έννοια της προετοιμασίας των υποψήφιων θετών γονέων-προκύπτει ότι συνιστά μια διαδικασία χωρίς διακριτά εννοιολογικά, πρακτικά και χρονικά όρια. Τα ευρήματά μας καταδεικνύουν την πολυδιάστατη και δυναμική της φύση, καθώς γίνεται αντιληπτή από τους συμμετέχοντες ως μια διαδικασία που εκκινεί, ήδη, από τη λήψη της απόφασης των υποψηφίων και κινείται σε ένα συνεχές, ενσωματώνοντας την ψυχοεκπαίδευση, τη συμβουλευτική και την

έγκαιρη παρέμβαση. Επιπλέον, αποτυπώνεται και στη δική μας έρευνα η διαπίστωση που έχει καταγραφεί σε προηγούμενες μελέτες ότι, δηλαδή, η προετοιμασία είναι σημαντικό να επεκτείνεται και μετά την ολοκλήρωση της τεκνοθεσίας οπότε και αναδύονται οι ουσιαστικές προκλήσεις μέσα από την καθημερινή αλληλεπίδραση της δυάδας γονέα-παιδιού (Bovenschen et al., 2023; Groger & Bhagwan, 2023).

Παράλληλα, αναγνωρίζεται ότι η θετή γονεϊκότητα συνδέεται με ιδιαίτερες ψυχοκοινωνικές διεργασίες, οι οποίες διαφοροποιούνται σημαντικά από εκείνες της βιολογικής. Στο πλαίσιο αυτό, η προετοιμασία των υποψήφιων θετών γονέων ερμηνεύεται από τους κοινωνικούς λειτουργούς ως μία πολυπαραγοντική διαδικασία αυτογνωσίας, αναστοχασμού και προσωπικής ανάπτυξης, όπου επαγγελματίας και υποψήφιος θετός γονιός αλληλεπιδρούν και συν-διαμορφώνουν το πλαίσιο συνεργασίας. Ως εκ τούτου δεν θα πρέπει να περιορίζεται σε ένα γραμμικό, τυποποιημένο μοντέλο. Αντίστοιχα, προγενέστερες έρευνες επισημαίνουν ότι η προετοιμασία δεν αφορά μόνο στην εκπαίδευση σε γονεϊκές δεξιότητες, αλλά περιλαμβάνει την ενδοσκόπηση, την αναγνώριση και επεξεργασία τραυμάτων και ματαιώσεων, τη βαθύτερη κατανόηση κινήτρων και προσδοκιών κ.ά. (Palacios, Adroher et al., 2019; Schofield & Beek, 2023). Επίσης, στοιχειοθετείται ότι η κατάλληλη προετοιμασία, σε συνδυασμό με τα ατομικά χαρακτηριστικά των θετών γονέων, καθώς και με την ηλικία και την ιδιοσυγκρασία του παιδιού, αποτελούν σημαντικούς προγνωστικούς δείκτες για την προσαρμογή του οικογενειακού συστήματος και την έκβαση της τεκνοθεσίας (Foli et al., 2017; McKay & Ross, 2010).

Όσον αφορά στα εκπαιδευτικά προγράμματα, παρατηρείται σημαντική απόκλιση ως προς την εφαρμογή τους. Σε διεθνές επίπεδο, κυριαρχεί η υλοποίηση δομημένων και θεωρητικά τεκμηριωμένων παρεμβάσεων, με τη συμμετοχή εκπαιδευμένων επαγγελματιών, διεπιστημονική συνεργασία και σαφή διαχωρισμό ρόλων μεταξύ αξιολογητών και εκπαιδευτών (Brodzinsky et al., 2022; Ni Chobhthaigh & Duffy, 2019). Στην ελληνική πραγματικότητα, η θεσμοθέτηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων για υποψήφιους θετούς γονείς συνιστά μια καινοτόμο πρωτοβουλία, η οποία, σύμφωνα με την πλειονότητα των συμμετεχόντων, καλύπτει ένα σημαντικό κενό του παρελθόντος και συμπληρώνει τις υφιστάμενες υποστηρικτικές υπηρεσίες. Ωστόσο, παρότι το επίσημο Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης Υποψήφιων Θετών Γονέων του Υπουργείου παρέχει βασικές οδηγίες και προτάσεις για την υλοποίηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, οι επαγγελματίες επισημαίνουν την ύπαρξη ανομοιογένειας στις πρακτικές που εφαρμόζονται τόσο εντός όσο και μεταξύ των φορέων. Οι διαφοροποιήσεις αυτές συναρτώνται με τη δυναμική του εκάστοτε φορέα, τη θεωρητική πλαισίωση της εκπαίδευσης, τη δομή και το περιεχόμενο της, καθώς και την εμπειρία, τα προσόντα και τον επιστημονικό πλουραλισμό των εκπαιδευτών, περιορίζοντας την οριζόντια συνοχή και, πιθανόν, την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων. Αυτό, ενδεχομένως, δημιουργεί ένα ζήτημα άνισης μεταχείρισης των υποψηφίων, υπό την έννοια της ποιότητας των υπηρεσιών που λαμβάνουν ανάλογα τον φορέα αρμοδιότητας. Από την άλλη πλευρά, η ευελιξία στην εφαρμογή των προγραμμάτων παρέχει τη δυνατότητα προσαρμογής τους στις ιδιαίτερες ανάγκες και χαρακτηριστικά κάθε εκπαιδευόμενης ομάδας. Πέραν όμως του επιμορφωτικού χαρακτήρα που κυρίως αναδεικνύεται στη βιβλιογραφία (Bergsund et al., 2018; Lee et al., 2018), στην παρούσα έρευνα τα εκπαιδευτικά προγράμματα αναγνωρίζονται και ως ασφαλείς χώροι μοιράσματος εμπειριών, συναισθημάτων και δικτύωσης μεταξύ ομοτίμων, εύρημα που εμπλουτίζει τη νοηματοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας ως κοινωνικής εμπειρίας.

Επίσης, διαπιστώνεται ότι η προετοιμασία συνδέεται άρρηκτα με την αξιολόγηση καταλληλότητας των υποψηφίων θετών γονέων και αναδεικνύεται η διαμορφωμένη αντίληψη των επαγγελματιών ότι η αξιολόγηση δεν συνιστά απλά ένα εργαλείο διαπίστωσης της εκπλήρωσης των νομικών προϋποθέσεων και απλής διερεύνησης του γονεϊκού δυναμικού, αλλά προσεγγίζεται ως μια πολύπλευρη διαδικασία. Το εύρημα αυτό θα μπορούσε ίσως συμβάλλει στον επαναπροσδιορισμό των υφιστάμενων θεωρητικών παραδοχών, οι οποίες παρουσιάζουν την αξιολόγηση είτε ως γραφειοκρατικό στάδιο είτε ως ουδέτερη διαγνωστική πράξη (Wirzén & Lindgren, 2021), προτείνοντας τη μετατόπιση προς μια βιωματικά προσανατολισμένη και συμμετοχική προσέγγιση. Στο ίδιο πλαίσιο, οι Κατσαμά και Καλλινικάκη (2021) ενισχύουν την άποψη της αλληλένδετης σχέσης μεταξύ αξιολόγησης και προετοιμασίας, περιγράφοντάς την ως μια διαδικασία εκτίμησης σε ένα πλαίσιο συμβουλευτικής, η οποία αφενός αποσκοπεί στην τεκμηρίωση της επάρκειας των υποψηφίων και αφετέρου στην ανάδειξη ζητημάτων προς διεργασία και επανανοηματοδότηση.

Αρκετοί κοινωνικοί λειτουργοί επισήμαναν ότι, εκτός των άλλων, διερευνούν τυχόν στερεότυπα και προκαταλήψεις των υποψηφίων θετών γονέων, τα οποία, κυρίως, αφορούν στη διαφορετική εθνοτική/πολιτισμική προέλευση και το κοινωνικό στίγμα για τη διαφορετικότητα στον τρόπο δημιουργίας οικογένειας. Αν και θα ήταν ουτοπικό να πούμε ότι οι άνθρωποι είναι πλήρως απαλλαγμένοι από στερεότυπα και προκαταλήψεις, εντούτοις είναι καθοριστικής σημασίας να δίνεται ο χώρος για τη διεργασία τους σε ένα πλαίσιο αναγνώρισης, ανατροφοδότησης και αναπλαισίωσης που θα συμβάλλει στη γνωστική και συναισθηματική ετοιμότητα των υποψηφίων θετών γονέων. Όπως αναφέρουν οι Mounts και Bradley (2020), κεντρική θέση στα υπό διεργασία ζητήματα αποδίδεται στη δυνατότητα διαχείρισης των ενδεχόμενων πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων του παιδιού, αλλά και των κοινωνικών αντιλήψεων που εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν με κάποιο σκεπτικισμό τις μη παραδοσιακές μορφές οικογένειας. Αντίστοιχα, είναι σημαντικό στη διαδικασία αυτή ο κοινωνικός λειτουργός να είναι ενήμερος των δικών του προκαταλήψεων και στερεοτύπων γύρω από τον θεσμό, την υπογονιμότητα, τη διαφορετικότητα και την «καλή» γονεϊκότητα. Προς αποφυγή μεροληπτικής διαχείρισης των υποψηφίων, ο επαγγελματίας θα πρέπει να είναι σε θέση να διαχωρίζει το προσωπικό του αξιακό σύστημα, καθώς οι επικρατούσες νόρμες ενδέχεται να αναπαράγονται μέσα από τη διαδικασία της αξιολόγησης και της προετοιμασίας, το οποίο καθίσταται ακόμη πιο επισφαλές, όταν απουσιάζει η διεπιστημονική συνεργασία και η εποπτεία.

Σε όλη αυτή τη διαδικασία, οι κοινωνικοί λειτουργοί, όπως προκύπτει από τις προσωπικές τους αφηγήσεις, αφενός κατέχουν έναν πολυδιάστατο ρόλο-ως συντονιστές, συνοδοιπόροι σε μια σύνθετη διαδρομή, συνήγοροι και επιφορτισμένοι με την αρμοδιότητα λήψης σημαντικών αποφάσεων-, αφετέρου έρχονται αντιμέτωποι με μια σειρά από οργανωσιακές και επιστημονικές προκλήσεις. Παράλληλα, αποτυπώνεται η αντίφαση που χαρακτηρίζει τον ρόλο των επαγγελματιών, καθώς καλούνται να λειτουργήσουν ταυτόχρονα ως φορείς ελέγχου και υποστήριξης, δυισμός που έχει καταγραφεί και στη διεθνή βιβλιογραφία (Featherstone & Gupta, 2020). Περαιτέρω η παρούσα έρευνα φωτίζει εσωτερικές συγκρούσεις και συναισθηματικές προκλήσεις που βιώνονται στο πεδίο από τους επαγγελματίες, καθώς και τον σκεπτικισμό των υποψηφίων θετών γονέων για τον ρόλο τους. Το εύρημα αυτό θεωρείται σημαντικό, καθώς στρέφει τον φακό όχι μόνο στις δομικές δυσλειτουργίες του συστήματος κοινωνικής προστασίας, αλλά και στις διαπροσωπικές δυναμικές που το καθορίζουν και ενισχύει την ανάγκη για εξειδικευμένη εκπαίδευση και εποπτεία των επαγγελματιών.

Διευρύνοντας περαιτέρω εμπειρικά δεδομένα που έχουν καταγραφεί από δεκαετίες σχετικά με τα κίνητρα των υποψήφιων θετών γονέων, η παρούσα έρευνα επιδίωξε να ανιχνεύσει τις προσωπικές πεποιθήσεις των επαγγελματιών, καθώς τα φανερά ή συγκαλυμμένα στερεότυπα ενδέχεται να επηρεάσουν τη γενικότερη στάση τους απέναντι στους υποψήφιους θετούς γονείς και το πλαίσιο συνεργασίας που θα διαμορφώσουν. Οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι, για την πλειονότητα των άτεκνων ζευγαριών/ατόμων, τα κίνητρα που λειτουργούν ως έναυσμα για τη λήψη της απόφασης τεκνοθεσίας δεν είναι παιδοκεντρικά, αλλά συνδέονται με την κάλυψη της ανάγκης για εκπλήρωση του μητρικού ή/και πατρικού ρόλου και με κοινωνικές πιέσεις, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αναιρούν την πρόθεση και την ικανότητα για προσφορά αγάπης και κατάλληλης φροντίδας. Ωστόσο, θεμελιώδης αρχή του θεσμού, όπως αποτυπώνεται στη διεθνή βιβλιογραφία και στα σχετικά νομικά κείμενα, δεν είναι η αποκατάσταση της ατεκνίας ενός ενήλικα, αλλά η προάσπιση του δικαιώματος των παιδιών να μεγαλώνουν σε ένα κατάλληλο, υποστηρικτικό και ασφαλές οικογενειακό περιβάλλον που θα προάγει την ευημερία και την ομαλή ανάπτυξη τους. Προγενέστερες έρευνες επισημαίνουν ότι, όταν τα κίνητρα είναι αποκλειστικά προσωποκεντρικά, ενέχεται ο κίνδυνος ανεπιτυχούς διαχείρισης των συμπεριφορικών και συναισθηματικών δυσκολιών των παιδιών και μείωσης της ικανοποίησης από τον γονεϊκό ρόλο (Grogger & Bhagwan, 2023; Palacios, Adroher et al., 2019). Λαμβάνοντας, όμως, υπόψη ότι τα κίνητρα είναι δυναμικά, κατά την πορεία της αξιολόγησης και μέσω της προετοιμασίας, όπου όπως έχει προαναφερθεί αφορούν σε μια αναστοχαστική διαδικασία, δημιουργείται ο χώρος για επεξεργασία και επαναπροσδιορισμό.

Αξιοσημείωτη και με ερευνητικό ενδιαφέρον είναι η διαπίστωση των κοινωνικών λειτουργών για τη διαφαινόμενη συσχέτιση μεταξύ κινήτρων, προσδοκιών και άσκησης του γονεϊκού ρόλου με το κοινωνικο-μορφωτικό προφίλ των θετών γονέων. Όπως αναδεικνύεται, οι υποψήφιοι θετοί γονείς από χαμηλότερα στρώματα διακινούνται συχνότερα από αλτρουιστικά και παιδοκεντρικά κίνητρα, έχουν πιο ρεαλιστικές προσδοκίες και ανταποκρίνονται με περισσότερη ζεστασιά και ενσυναίσθηση στα γονεϊκά τους καθήκοντα, εύρημα, το οποίο, στον βαθμό που γνωρίζουμε, δεν έχει καταγραφεί με σαφήνεια στη διεθνή βιβλιογραφία και προσφέρει τροφή για περαιτέρω στοχευμένη έρευνα. Σχετικά, οι Canzi et al. (2018) αναφέρουν ότι το μορφωτικό επίπεδο των θετών γονέων συναρτάται αρνητικά με την ανάκαμψη των παιδιών στις κοινωνικές δεξιότητες και στον συναισθηματικό τομέα, το οποίο αποδίδουν στις υψηλότερες προσδοκίες που θέτουν οι γονείς και στη δυσκολία των παιδιών να ανταποκριθούν σε αυτές.

Αναφορικά με την πρώιμη παρέμβαση, σύμφωνα με τους κοινωνικούς λειτουργούς και ομοίως με τα ευρήματα άλλων μελετών (Dunst et al., 2019; European Association of Service Providers for Persons with Disabilities [EASPD], 2021; European Commission [EC], 2024), θεωρείται καίριας σημασίας τόσο ως προληπτική στρατηγική όσο και ως υποστηρικτικός μηχανισμός που στοχεύει στην οικογένεια, αλλά και στα ευρύτερα υποσυστήματα που επηρεάζουν τη λειτουργία της. Παρόλο που διαπιστώνεται και στη διεθνή βιβλιογραφία ότι η πρώιμη παρέμβαση μεταβάλλεται ανάλογα με την ομάδα-στόχο, το πεδίο δράσης, τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα και το θεσμικό πλαίσιο (Dunst et al., 2019; Frazer, 2016), οι πολλαπλές νοηματοδοτήσεις που αποδίδονται από τους συμμετέχοντες, αναδεικνύουν την εννοιολογική τής ρευστότητα και αντανακλούν την έλλειψη ενός ενιαίου πλαισίου εφαρμογής στην ελληνική πραγματικότητα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η αντίληψη που εστιάζει στην αξιοποίηση της πρώιμης παρέμβασης ως εργαλείου υποστήριξης της βιολογικής οικογένειας. Στις περιπτώσεις

των ευάλωτων ή/και με αυξημένους παράγοντες επικινδυνότητας οικογενειών, μια τέτοια συστηματική και δομημένη παρέμβαση θα μπορούσε να συμβάλει στην πρόληψη της απομάκρυνσης ενός παιδιού από το οικογενειακό του περιβάλλον και τοποθέτησής του σε ίδρυμα. Επίσης, γίνεται αναφορά στην αξιοποίησή της ως μέσου κοινωνικής ευαισθητοποίησης, δίνοντας χώρο για μια αναστοχαστική θεώρηση τόσο σε επίπεδο πολιτικής όσο και πρακτικής.

Σε πρακτικό επίπεδο, η έρευνα μας καταλήγει ότι, παρά την αναγνώριση της δυνητικά καθοριστικής συμβολής των δομημένων προγραμμάτων πρώιμης παρέμβασης στην πρόληψη και έγκαιρη αντιμετώπιση των αντίξων εμπειριών της παιδικής ηλικίας, τη διασφάλιση των απαραίτητων προϋποθέσεων για την ομαλή αναπτυξιακή διαδρομή των παιδιών και την επιτυχή έκβαση της τεκνοθεσίας, καταγράφεται απουσία τέτοιων παρεμβάσεων στο υφιστάμενο σύστημα παροχής υπηρεσιών. Η διαπίστωση αυτή εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο των κοινών προκλήσεων μεταξύ των εθνικών συστημάτων παιδικής προστασίας των κρατών μελών της ΕΕ, στις οποίες περιλαμβάνεται η απουσία πολιτικών πρόληψης, πρώιμης παρέμβασης και ολιστικής υποστήριξης (EC, 2024).

Συμπερασματικά, η μελέτη καταδεικνύει ότι η προετοιμασία των υποψήφιων θετών γονέων είναι μια συνεχής, σύνθετη διαδικασία που απαιτεί μια πολύπλευρη προσέγγιση και η πολυπαραγοντικότητα που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των παρεμβάσεων, αντικατοπτρίζει την πολυπλοκότητα του ίδιου του θεσμού. Τα προγράμματα προετοιμασίας θα πρέπει να έχουν διευρυμένη στόχευση, υπό το πρίσμα της οικολογίας της τεκνοθεσίας, ενώ παράλληλα το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο, αλλά και η κατάλληλη εκπαίδευση-προετοιμασία των επαγγελματιών θα πρέπει να εκλαμβάνονται ως σημαντικοί παράγοντες. Επίσης, προκύπτει ότι οι βασικές προϋποθέσεις που είχε επισημάνει δεκαετίες πριν ο Triseliotis (2000) για την επιτυχή έκβαση της τεκνοθεσίας, δηλαδή (α) η ύπαρξη κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου, (β) οι επαρκώς στελεχωμένες υπηρεσίες, (γ) οι εξειδικευμένοι κοινωνικοί λειτουργοί με εις βάθος κατανόηση του πεδίου και (δ) θετοί γονείς κατάλληλα προετοιμασμένοι για τον ρόλο τους, εξακολουθούν να αποτελούν αντικείμενο επιστημονικής και θεσμικής διαπραγμάτευσης. Ως εκ τούτου, για να εξυπηρετήσει ο θεσμός της τεκνοθεσίας τον θεμελιώδη σκοπό του-το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού-πιο αποτελεσματικά και να λειτουργήσει ως επανορθωτική εμπειρία, απαιτείται περαιτέρω θεσμική αναδιάρθρωση, επένδυση στην εκπαίδευση των επαγγελματιών και υιοθέτηση μιας ολιστικής, οικογενειοκεντρικής προσέγγισης που θα απαντά συντονισμένα στις ανάγκες τόσο των θετών γονέων όσο και των παιδιών.

Περιορισμοί

Η παρούσα μελέτη παρουσιάζει ορισμένους περιορισμούς που είναι χρήσιμο να ληφθούν υπόψη κατά την ερμηνεία των αποτελεσμάτων. Αρχικά, η μη αντιπροσωπευτικότητα των συμμετεχόντων ως προς το φύλο, καθώς η πλειονότητα των επαγγελματιών που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν γυναίκες, ενδέχεται να έχει περιορίσει την ποικιλομορφία των απόψεων που συλλέχθηκαν. Επιπλέον, η εθελοντική συμμετοχή μπορεί να οδηγήσει σε μεροληψία αυτοεπιλογής (self-selection bias) (Robinson, 2014), γεγονός που σημαίνει ότι ίσως έχουν αποτυπωθεί συγκεκριμένες αντιλήψεις και εμπειρίες, ενώ άλλες οπτικές δεν έχουν γίνει ορατές. Τέλος, το εργαλείο της ημιδομημένης συνέντευξης ενέχει τον κίνδυνο της χειραγώγησης, υπό την έννοια ότι οι συμμετέχοντες είναι πιθανόν να απάντησαν με βάση τα κοινωνικά αποδεκτά πρότυπα και όχι τις πραγματικές τους σκέψεις και πεποιθήσεις (Bryman, 2016).

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Angley, M., Divney, A., Magriples, U., & Kershaw, T. (2015). Social support, family functioning and parenting competence in adolescent parents. *Maternal & Child Health Journal*, 19, 67-73. <https://doi.org/10.1007/s10995-014-1496-x>
- Anthony, R. E., Paine, A. L., & Shelton, K. H. (2019). Adverse childhood experiences of children adopted from care: The importance of adoptive parental warmth for future child adjustment. *International Journal of Environmental Research & Public Health*, 16(12). <https://doi.org/10.3390/ijerph16122212>
- Barbosa-Ducharne, M., & Marinho, S. (2019). Beyond the child's age at placement: Risk and protective factors in preadoption breakdown in Portugal. *Research on Social Work Practice*, 29(2), 143-152. <https://doi.org/10.1177/1049731518783855>
- Bergsund, H. B., Drozd, F., Hansen, M., & Jacobsen, H. (2018). Pre-adoption training: Experiences and recommendations from adoptive parents and course trainers. *Children and Youth Services Review*, 195, 282-289. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.11.008>
- Bovenschen, I., Hornfeck, F., & Kappler, S. (2023). Relations between children's and parents' behavior in adoptive families: A longitudinal analysis. *Adoption Quarterly*, 26(4), 364-388. <https://doi.org/10.1080/10926755.2023.2198520>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Braun, V. & Clarke, V. (2023). Toward good practice in thematic analysis: Avoiding common problems and becoming a knowing researcher. *International Journal of Transgender Health*, 24(1), 1-6. <https://doi.org/10.1080/26895269.2022.2129597>
- Brodzinsky, D. M., Gunnar, M., & Palacios, J. (2022). Adoption and trauma: Risks, recovery, and the lived experience of adoption. *Child Abuse & Neglect*, 130(2), 105309. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.105309>
- Bryman, A. (2016). *Social Research Methods* (5th ed.). Oxford University Press.
- Canzi, E., Rosnati, R., Palacios, J., & Román, M. (2018). Internationally adopted children's cognitive and social-emotional development during the first post-adoption year: A longitudinal study. *European Journal of Developmental Psychology*, 15(5), 517-530. <https://doi.org/10.1080/17405629.2017.1316257>

- Council of Europe (2008). *European Convention on the Adoption of Children (revised)*. <https://rm.coe.int/1680084823>
- Dowdy-Hazlett, T. & Clark, S. L. (2023). Foster care is a roller coaster: A mixed-methods exploration of foster parent experiences with caregiving. *Child & Adolescent Social Work Journal*, 42(1), 81-93. <https://doi.org/10.1007/s10560-023-00938-9>
- Dunst, C. J., Hamby, D. W., & Raab, M. (2019). Modeling the relationships between practitioner capacity-building practices and the behavior and development of young children with disabilities and delays. *Educational Research & Reviews*, 14(9), 309-319. <https://doi.org/10.5897/ERR2019.3742>
- European Association of Service Providers for Persons with Disabilities [EASPD] (2021). *Η Στρατηγική για την αποϊδρυματοποίηση στην Ελλάδα: Τεχνική υποστήριξη για τη διαδικασία αποϊδρυματοποίησης στην Ελλάδα*. <https://easpd.eu/>
- Eriksson, P. K. (2016). *Prospective adoptive parents within pre-adoption services: An interplay of emotions and power in social interaction* [Doctoral Dissertation, University of Helsinki]. <https://helda.helsinki.fi/bitstreams/66f58ee4-8d29-4f4b-bf35-415415e28351/download>
- European Commission (2024). *Commission recommendation on developing and strengthening integrated child protection systems in the best interests of the child*. <https://eur-lex.europa.eu>
- Featherstone, B., & Gupta, A. (2020). Social workers' reflections on ethics in relation to adoption in the UK: Everywhere but Nowhere? *British Journal of Social Work*, 50, 833-849. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcz033>
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Koss, M. P., & Marks, J. S. (2019, reprinted). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American journal of preventive medicine*, 56(6), 774–786. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2019.04.001>
- Foli, J. K., Lim, E., & South, S. C. (2017). Longitudinal analyses of adoptive parents' expectations and depressive symptoms. *Research in Nursing & Health*, 40(6), 564-574. <https://doi.org/10.1002/nur.21838>
- Frazer, H. (2016). *Prevention and early intervention services to address children at risk of poverty*. Publications Office of the European Union

- Groger, R., & Bhagwan, R. (2023). Adoptive parents' experiences of support from social workers and informal networks during the adoption process. *Social Work/Maatskaplike Werk*, 59(4), 324-336. <https://doi.org/10.15270/59-4-1169>
- Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας: Εφαρμογές στην ψυχολογία και την εκπαίδευση*. Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα & Βοηθήματα. https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/5826/4/15327_Isari-.pdf
- Jakhara, M. (2018). *The journey to adopt a child-A mixed methods study comparing aspiring parents' perceptions of the adoption process with those of social workers and social work managers* [Doctoral Dissertation, University of Derby]. <https://doi.org/10.48773/951v9>
- Joseph, J., Buss, C., Knop, A., de Punder, K., Winter, S.M., Spors, B., Binder, E. Haynes, J.D., & Heim, C. (2023). Greater maltreatment severity is associated with smaller brain volume with implication for intellectual ability in young children. *Neurobiology of Stress*, 27, 1-7. <https://doi.org/10.1016/j.ynstr.2023.100576>
- Καλλινικάκη, Θ. (2010). *Ποιοτικές μέθοδοι στην έρευνα της κοινωνικής εργασίας* (2^η εκδ.). Τόπος
- Κατσαμά, Ε., & Καλλινικάκη, Θ. (2021). Η εκτίμηση της υποψηφιότητας θετών γονέων. Στο Γ. Αμπατζόγλου (Επιμ.), *Αλλάζοντας Χέρια: Από τον αποχωρισμό των παιδιών στην υποδοχή τους* (2^η έκδοση., σσ. 499-518). University Studio Press.
- Κούτρα, Κ., Πουπάκη, Α., Σαμάρα, Ρ., & Κυπραίου, Δ. (2023). Η διασύνδεση και συνεργασία των φορέων που ασχολούνται με τους θεσμούς της αναδοχής και της τεκνοθεσίας στην Περιφέρεια Κρήτης. *Κοινωνική Εργασία*, 37(1), 7-33. <https://doi.org/10.12681/socialwork-rss.36255>
- Lee, B. R., Kobulsky, J. M., Brodzinsky, D., & Barth, R. P. (2018). Parent perspectives on adoption preparation: Findings from the Modern Adoptive Families project. *Children & Youth Services Review*, 85, 63-71. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.12.007>
- Liang, A. Y., Dallimore, E., & Hanlon, R. (2024). Adoptive parent advice: challenges, strategies, and insights for future adoptive parents. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 1-19. <https://doi.org/10.1177/10443894241272263>
- Luu, B., de Rosnay, M., Wright, A. C., & Tregaeagle, S. (2018). Identity formation in children and young people in open adoptions from out-of-home care in New South Wales, Australia. *Adoption Quarterly*, 21(2), 120-139. <https://doi.org/10.1080/10926755.2018.1468371>
- McKay, K., & Ross, L. E. (2010). The transition to adoptive parenthood: A pilot study of parents adopting in Ontario, Canada. *Children and Youth Services Review*, 32(4), 604-610.

<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2009.12.007>

Mohanty, J., Chokkanathan, S., & Park, W. (2019). Risk and protective factors among Korean adult international adoptees: A latent class analysis. *Children and Youth Services Review*, *101*, 142-150. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.03.045>

Mounts, B. & Bradley, L. (2020). Issues involving international adoption. *The Family Journal: Counseling & Therapy for Couples & Families*, *28*(1), 33-39. <https://doi.org/10.1177/1066480719887494>

Nelson, C. A., Sullivan, E., & Engelstad, A. M. (2024). Annual research review: Early intervention viewed through the lens of developmental neuroscience. *Journal of Child Psychology & Psychiatry, and Allied Disciplines*, *65*(4), 435-455. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13858>

Ni Chobhthaigh, S., & Duffy, F. (2019). The effectiveness of psychological interventions with adoptive parents on adopted children and adolescents' outcomes: A systematic review. *Clinical Child Psychology & Psychiatry*, *24*(1), 69-94. <https://doi.org/10.1177/1359104518786339>

Νόμος 4538/2018, Μέτρα για την προώθηση των θεσμών της αναδοχής και της υιοθεσίας και άλλες διατάξεις, Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α 85/16.5.2018).

Νόμος 2447/1996, Κύρωση ως κώδικα του σχεδίου νόμου "Υιοθεσία επιτροπεία και αναδοχή ανηλίκου δικαστική συμπάρασταση δικαστική επιμέλεια ξένων υποθέσεων και συναφείς ουσιαστικές δικονομικές και μεταβατικές διατάξεις", Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α 278/30.12.1996).

Palacios, J., Adroher, S., Brodzinsky, D. M., Grotevant, H. D., Johnson, D. E., Juffer, F., Martínez-Mora, L., Muhamedrahimov, R. J., Selwyn, J., Simmonds, J., & Tarren-Sweeney, M. (2019). Adoption in the service of child protection: An international interdisciplinary perspective. *Psychology, Public Policy & Law*, *25*(2), 57-72. <https://doi.org/10.1037/law0000192>

Palacios, J., Rolock, N., Selwyn, J., & Barbosa-Ducharme, M. (2019). Adoption breakdown: concept, research, and implications. *Research on Social Work Practice*, *29*(2), 130-142. <https://doi.org/10.1177/1049731518783852>

Pinderhughes, E. E., & Brodzinsky, D. M. (2019). Parenting in adoptive families. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting. Vol 1: Children and parenting* (3rd ed., pp. 322-367). Taylor & Francis Group.

Πουλόπουλος, Χ., Κοκκίνη, Ε., Κουλούρης, Ν., Κατσαμά, Ε., Τσέργας, Ν., & Καλλινικάκη, Θ. (2019). Ένα σπίτι για κάθε παιδί: Εγχειρίδιο εκπαίδευσης υποψήφιων θετών γονέων. Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης & Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο

Θράκης.

- Robinson, O. C. (2014). Sampling in interview-based qualitative research: A theoretical and practical guide. *Qualitative Research in Psychology*, 11, 25-41. <https://doi.org/10.1080/14780887.2013.801543>
- Russu, I. (2023). Adopter training: An essential premise for successful adoption. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 15(2), 518-531. <https://doi.org/https://doi.org/10.18662/rrem/15.2/747>
- Schofield, G., & Beek, M. (2023). Υιοθεσία & Αναδοχή. Σύμφωνα με τη θεωρία του δεσμού και του μοντέλου ασφαλούς βάσης (Δ. Σακκάς, Επιμ.). Αρμός
- Toland, A. M., Blakey, J. M., Selleck, K. L., Rolock, N., & Ocasio, K. (2024). Adoption-informed care: What clinicians in the United States need to know. *Adoption Quarterly*, 1-33. <https://doi.org/10.1080/10926755.2024.2352385>
- Triseliotis, J. (2000). Προετοιμάζοντας και επιλέγοντας θετούς γονείς. Στο Τ. Κουσίδου (Επιμ.), *Τεκνοθεσία, τάσεις, πολιτική, πρακτική*. Εθνικός Οργανισμός Κοινωνικής Φροντίδας. Κέντρο Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ» (σσ.74-87). Γρηγόρη.
- van der Kolk, B. A. (2018). *Το σώμα δεν ξεχνά: Εγκέφαλος, νους και σώμα στη θεραπεία του τραύματος* (2^η εκδ.). Κλειδάριθμος.
- Wirzén, M., & Lindgren, C. (2021): It shouldn't just be these kinds of sunshine stories: Social workers' discussion of past difficulties as a key theme in adoption assessment interviews. *European Journal of Social Work*, 24(4), 578-590. <https://doi.org/10.1080/13691457.2019.1709160>
- Wirzén, M., & Čekaitė, A. (2022). Assessing and assisting prospective adoptive parents: Social workers' communicative strategies in adoption assessment interviews. *Qualitative Social Work*, 21(1), 91-111. <https://doi.org/10.1177/1473325021989425>

Exploring the experience of social workers in the field during the preparation of prospective adoptive parents

Zafeiropoulou Niki¹, Maniadaki Katerina²

¹ Social Worker, MSc., PhD (c), University of West Attica / School of Administrative, Economic and Social Sciences, Department of Social Work

² Professor of Psychology, University of West Attica / School of Administrative, Economic and Social Sciences, Department of Social Work

ABSTRACT

Adoption, as a potentially reparative experience, requires suitably prepared adoptive parents who are capable of responding to the complex psychosocial challenges of and for the adoptive family context. The impetus for this qualitative study emerged from Law 4538/2018, which mandated the training of prospective adoptive parents, alongside the European strategy that promotes family-based care for children separated from their biological families and the international emphasis on early interventions as a strategy for prevention and mental health promotion. This article aims to shed light on the lived experiences of social workers active in the field and to capture their perceptions on adoption and prospective adoptive parent preparation, thereby contributing to the scientific gap identified in Greek literature and research. The key findings illuminate the multifaceted nature of the preparation process, which emerges as a reflective pathway of empowerment and transformation, intertwined with the assessment of prospective adoptive parents' suitability, while the concept of early intervention proves to be polysemic. Regarding existing training programs, professionals recognize their introduction as one of the positive aspects of legislative reform, yet highlight the need for a more systematic framework and stronger supportive structures.

Key-words: adoption, assessment, preparation, adoptive parents, social workers

Correspondence: Niki Zafeiropoulou, nzafiropoulou@uniwa.gr,
nzafiro@gmail.com